

Науковий керівник: к.ф.н., доц. Сапожник І. В.

ВИКОРИСТАННЯ ТЕМАТИЧНИХ ГРУП ЯК ОБ'ЄКТИВІЗАЦІЯ ІДІОСТИЛЮ САРИ ДЖІО (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ „ФІАЛКИ У БЕРЕЗНІ”)

***Анотація.** Статтю присвячено дослідженню тематичних груп у ідіостилі американської письменниці. Надано визначення індивідуального стилю автора та розглянуто поняття тематичних груп. Стаття містить аналіз внутрішньої організації лексем у тексті з метою комплексного дослідження манери написання автора роману. Аналіз показав, що використання досліджуваних лексичних одиниць розкриває своєрідність та красномовність стилю письменниці.*

***Ключові слова:** ідіостиль, тематична група, лексичні одиниці, гіперсема, художній дискурс*

***Summary.** This article aims at investigating thematic groups as a means of categorising the lexical strata in the fictional discourse, discovering the peculiarities of linguistic expressions of the idiosyle under study as well as explaining the content of its contextual usage. In the view of the fact that there are different approaches to defining the term „idiosyle” most common of them are mentioned and differentiated. Due attention is paid to the lexical objectification of the idiosyle of a writer, which is one of the most widespread and productive methods of expressing lexical concepts. To achieve the goal of the research the literary text of an American writer was studied. The relevance of the problem is caused by the necessity of a detailed study of the words meticulously selected by the writer that provides accounting for its nominative components. Exploring the usage of lexical units mentioned in the novel, we notice that the writer focuses on depicting the inner concerns of the characters. Furthermore, it does not raise doubts over characters` justified actions in the literary text as it was discovered that the number of lexical units of thematic groups „emotions” and „traits of character” were the most*

numerous. Our research has resulted in singling out 9 thematic groups which give an opportunity to reveal the internal organisation of lexical units and to find out which of them bear the greatest semantic load in the writer's novel. The results of the analysis prompt the study of the verbalization of the novel on stylistic level.

Key words: idiostyle, thematic group, lexical units, hyperseme, fictional discourse

Постановка проблеми.

Існує безліч трактувань поняття ідіостиль, оскільки з другої половини ХХ століття дослідники почали детальніше вивчати це явище. Таке прагнення до всебічного вивчення індивідуального стилю можна пояснити тим, що такий стиль уможливує пізнання особистості автора, адже є його безпосереднім проявом.

До прикладу, дослідженням поняття ідіостиль займалися такі науковці, як В. В. Виноградов [2], І. Р. Гальперін [9] та І. В. Арнольд [1]. Кожен з них намагався детальніше описати особливість ідіостилью, вказуючи на важливість дослідження художнього тексту для чіткого бачення індивідуального стилю автора.

Загальне визначення терміну ідіостиль знаходимо у Короткому тлумачному словнику лінгвістичних термінів, у якому ідіостиль – це індивідуальний стиль, у якому виразні, марковані засоби мови утворюють певну систему [5, с. 67].

Така система мовних засобів є характерною для конкретного письменника, а від так відображає його особистий стиль написання. У свою чергу, фундаментальним вважається трактування ідіостилью В. Виноградова, який називає ідіостиль «складною, але структурно поєднаною та внутрішньо зв'язаною системою специфічних мовностилістичних засобів і форм словесного творчого вираження, притаманних текстовій діяльності певного автора» [2, с. 51].

Також доцільним вважаємо зазначити визначення І. Р. Гальперіна, який стверджував, що ідіостиль – це унікальне поєднання мовних одиниць, а саме засобів виразності та стилістичних засобів властивих певному письменнику, що робить його твори чи навіть окремі речення легко впізнаваними [9, с. 215].

На противагу, науковець О. Дойчик підкреслює важливість функціонування ідіостилью у художньому тексті, адже у ньому ідіостиль

виступає непрямим ментальним відображенням письменника, що втілюється завдяки специфічному авторському баченню дійсності через призму особистих життєвих цінностей [4, с. 13].

Щодо тематичних груп, Ф. Філін зазначав, що вміст тематичних груп слів не залежить від об'єднання слів за класифікацією словникового матеріалу, а натомість базується на показниках збільшення чи зменшення позначень певного кола реалій. Базуючись тільки на аналізі тематичних об'єднань слів, мовознавець може мати певні міркування щодо досліджуваного матеріалу, але у нього не буде ніяких фактичних доказів, щоб робити висновки щодо внутрішньої закономірності розвитку словникового складу [8, с. 536].

Інший науковець висунув думку, що тематичними групами є об'єднання слів у межах певної „теми”, які „ґрунтуються не на лексико-семантичних зв'язках, а на класифікації самих предметів і явищ” [7, с. 27].

У сучасному мовознавстві такі поняття як тематична та лексико-семантична групи часто ототожнюються. Згідно з дефініцією наведеної у словнику лінгвістичних термінів Д. І. Ганича й І. С. Олійника, тематична група є низкою слів, які об'єднуються за родовим значенням, називаючи різновиди одного й того самого ряду предметів [3, с. 55].

Метою статті є розкриття особливостей ідіостилю Сари Джіо за допомогою дослідження тематичних груп ключових лексем. Досягнення мети розвідки передбачає необхідність вирішення таких завдань:

- 1) з'ясувати внутрішню організацію лексем, категоризувавши їх відповідно до тем;
- 2) виявити специфіку мовного вираження досліджуваного ідіостилю і розширити зміст його понятійного компоненту.

Матеріалом дослідження слугують словникові дефініції гіперсем на позначення тематичних груп, а також слова у контексті художнього дискурсу, у якому вони реалізуються, відібраних методом суцільної вибірки.

Аналіз провідних рис художньої літератури на сьогоднішній день переплітається з індивідуальним стилем автора, адже саме за допомогою художнього стилю стає можливим визначення тих ознак, що виокремлюють світобачення письменника [6, с. 36].

Часто індивідуальний стиль автора трактується як складне явище, що втілюється в окремих стильових манерах автора, в особливостях використання ним лексики окремої мови, у специфічності образних висловів, синтаксичної побудови речень та смислової організації тексту. Саме тому, мова письменника вивчається комплексно, з урахуванням усіх зазначених елементів, які у творі стають єдиним цілим і відображають індивідуальний задум [6, с. 42].

У ході дослідження нами було використано *метод компонентного аналізу*, що спрямований на виявлення сутності значення завдяки його поділу на складники. Як результат, фактичний матеріал було об'єднано у 9 *тематичних груп* із подальшим виокремленням їх у мікрогрупи:

- I. **Body:** (*waist, wrist, hips, lap, breasts, eyes, nose, hair, hands, jawline, nose, hair, neck*)
- II. **Emotions:** 1) Positive emotions (*love, pleasure, forgiveness, hope, excitement, happiness, joy, contentment, eagerness*). 2) Negative emotions (*rage, anguish, agony, grief, fear, loneliness, shame, disappointment*).
- III. **Family ties:** (*grandmother, husband, son, sister, father, mother, niece, cousin, uncle, aunt, wife, fiancée, daughter, great-aunt*)
- IV. **Traits of character:** 1) Positive (*honest, reliable, eager, hardworking, welcoming, bold, giving, sunny, cheerful, fancy*). 2) Negative (*petulant, selfish, stubborn, headstrong, shy*)
- V. **Relationships:** (*proposal, betrayal, rendezvous, vows, ring, love, love story, wedding, engagement, flirtation, romanticizing, couple, former lovers, love affair, heartbreak*)
- VI. **Flowers:** (*lilacs, rhododendrons, hydrangeas, roses, dahlias, daylilies, crocuses, tulips, pansies, daffodils, peony, clover flowers*)
- VII. **Interior:** (*mantel, walls, ceiling, oilcloth, napkin holder, fireplace, vase, cushion, comforter, pillow*)
- VIII. **Food:** (*duck, wine sauce, salad, oysters, bread, butter, meat loaf, potatoes, string beans, thyme, scrambled eggs, toast, pancakes, cotton candy, coleslaw, fruit salad, mint, corn bread, waffles, maple syrup*).
- IX. **Clothes:** (*sweater, jeans, high-waisted pants, wrap dress, scarf, robe, swim trunks, jacket, bodice, white gloves, red gown, suit*)

jacket, coat, camisole, khaki capris, boat-neck sweater, cocktail dresses)

У досліджуваному романі „Фіалки у березні” Сара Джіо використовує лексеми на позначення зовнішності героїв твору протягом усього роману. Це свідчить про те, що опис персонажів відіграє ключову роль, оскільки відображає не лише зовнішні особливості чи схожість персонажів між собою, але й дає можливість читачеві зрозуміти їх емоційний стан.

Перш ніж перейти до аналізу прикладів отриманих за допомогою суцільної вибірки, звернімося до наведених нижче визначень поняття „*appearance*”.

Словник Merriam Webster визначає *appearance* як “*external show; outward aspect*” [12].

За даними Longman Dictionary of Contemporary English це поняття має значення: „*the way that somebody/something looks to other people*” [14].

У свою чергу Oxford Learner’s Dictionaries дає наступне визначення: „*the way that somebody/something looks on the outside; what somebody/something seems to be*” [15]. У такий спосіб, проаналізувавши дефініції терміну *appearance*, можемо зробити висновок, що слово *appearance* має значення не лише зовнішнього вигляду, але й те, як інші сприймають людину.

Розглянемо декілька прикладів:

„*But the man wasn’t Uncle Bill. No. How could I have missed this? Bill had **light hair, sandy blond**. But this man had **thick, wavy dark hair**. Who was he? And why did Bee paint herself with him?*” [12, с. 8]

У наведеному вище прикладі героїня роману Емілі намагається розкрити таємницю своєї матері, звертаючи увагу на деталі картини, намальованої тіткою. Автор описує зовнішність двох чоловічих персонажів, щоб вказати героїні на таємний зв’язок із незнайомцем.

Згодом Емілі знайомиться із юнаком на ім’я Джек, який є надзвичайно схожим на чоловіка зображеного на картині:

„*I watched from the living room as he opened the door and welcomed **a dark-haired man** about my age. He was tall, so tall that he had to duck a little when entering the house*” [12, с. 18]. Відтак, деталі зовнішнього вигляду стають вагомим фактором у перебігу подальших подій роману.

До прикладу, описуючи вродливу жінку на фото із тіткою, її знайомі одразу вказували на беззаперечну схожість Емілі із незнайомкою. „*One of the pictures caught my eye. Its subject wore her blond hair curled and styled close to her head, the way women did in the 1940s*” [12, с. 17].

Тому, коли автор описує зовнішність Емілі, читачі розуміють, що головна героїня має родинні зв'язки із жінкою на фото. Згодом героїня сама усвідомлює свою схожість та дивний вчинок своєї бабусі:

„*I remembered that ill-fated afternoon when Grandma Jane colored my hair years ago, and realized for the first time that it wasn't me she had despised; it was my resemblance to Esther*” [12, с. 154].

Особливістю ідіостилю Сари Джіо є те, що описуючи зовнішність героїв, автор теж звертає увагу на емоції, які вони відчувають.

Проілюструємо вищесказане яскравим прикладом з роману:

„*The desperation in her eyes as she stood there on the edge of the street—or at least that's the way I had imagined it. “So she broke off your engagement and that was that?”*” [12, с. 139]

Зробивши поспішні висновки, Естер розриває заручини із своїм коханим через його зраду. Подруги Естер зрозуміли, що рішення було досить складним для неї, про що свідчили емоції, які вона переживала у той момент.

Наступною тематичною групою є „*emotions*”. Наведені нижче дефініції цього терміну дають змогу визначити компоненти, які використовуються на позначення цієї гіперсеми.

Словник The Free Dictionary by Farlex подає три дефініції поняття „*emotions*”: *an affective state of consciousness in which joy, sorrow, fear, etc. is experienced, as distinguished from cognitive and volitional states of consciousness;*

1. *any of the feelings of joy, sorrow, hate, love, etc.*
2. *a strong agitation of the feelings caused by experiencing love, fear, etc.* [16].

Оскільки, головною темою роману є історії кохання кількох персонажів, автор найчастіше описує саме це почуття. Наведемо декілька прикладів:

„*I suddenly thought of Esther's childhood love, and it occurred to me then that the way I felt about Greg mirrored Esther's feelings about Billy in the pages of the diary*” [12, с. 126].

Протягом усього роману простежується схожість Емілі та Естер, а також протиставляються їхні життєві шляхи. Відтак, автор порівнює юнацьке кохання Естер із тими ж почуттями, які переживала Емілі із Грегом.

Варто також зазначити, що автор намагається показати читачеві, що кохання є вічним, незважаючи на життєві обставини та перешкоди. Естер, яка перебувала у шлюбі із іншим, завжди відчувала кохання до Еліота, хоча і намагалася забути про нього. До прикладу:

„It is why she wrote him that cold, blunt letter shortly before the war broke out, snuffing out any further possibility of their love, even if that love still smoldered in her heart for years to come” [12, с. 51].

Ще одним прикладом позитивних емоцій, висвітлених у романі, слугує наведений нижче приклад:

„You will always have my forgiveness,” I said softly, “but, Joel, our marriage is over. He looked confused” [12, с. 159].

Незважаючи на подружню зраду та біль, який вона пережила, Емілі знайшла в собі сили пробачити Джоелю. Утім, вона не була готова розпочати все з початку, а тому вони залишились друзями.

Вважаємо за доцільне виокремити підгрупу *негативних емоцій*, та описати декілька прикладів:

„Regret. It made no sense that I would blame Elliot for Bobby’s accident, but I did” [12, с. 109].

Головна героїня відчувала провину за нещасний випадок, що трапився з Боббі, адже у той час вона уявляє своє щасливе і безтурботне життя, вільне від тягаря догляду за хворим чоловіком.

“Bee,” I said, my voice aching with sorrow and regret. I mourned the loss of my only connection to my grandmother and her writing” [12, с. 150].

Намагаючись дізнатися родинні секрети, Емілі таємно читала щоденник бабусі. Проте, коли про це дізналася Бі, Емілі відчувала провину за втручання у особисте життя тітки, але й не хотіла, щоб щоденник було знищено.

Проілюструємо інші випадки, коли герої роману відчували негативні емоції, а саме *лють/гнів*:

„In that moment, I felt all the rage that Esther had for Elliot, and for that matter, the rage that Jane had felt for Andre in Years of Grace” [12, с. 134].

У нижчезгаданому прикладі Бі переповнює гнів, бо знайдений щоденник подруги містить секрет, який вона нікому не мала намір розкривати. Тому, щоб запобігти засудження з боку племінниці, Бі погрожує знищити цей щоденник, який є єдиним доказом її поганого вчинку.

„*There was **rage** churning in her eyes now. “I ought to destroy this thing,” she said, walking to her bedroom.*” [12, с. 148].

Перейдемо до наступної тематичної групи „*family ties*”.

Звернімося до визначення наданого словником Oxford Learner`s Dictionaries:

(*chiefly in plural*) a bond or connection between two or more family members; an obligation to one`s family [15]. Відповідно до цієї дефініції, сімейні зв`язки стосується лише кровних родичів.

У той час як за визначенням словника Collins Thesaurus Synonyms, Antonyms and Definitions family tie це зв`язок не лише по крові, але в результаті шлюбу чи усиновлення:

relatedness or connection by blood or marriage or adoption [11].

У романі „Фіалки у березні” важливе місце відіграють родинні зв`язки головних героїв, оскільки лише через 50 років покоління внуків почало знаходити відповіді на сімейні таємниці. Емілі випадково натрапляє на щоденник Естер, яку вона не знає, проте з кожною сторінкою у неї виникає відчуття, ніби вони мають щось спільне. Емілі проводить розслідування та знаходить інформацію про коханого Естер – Еліота.

„*He went to his **sister**’s house, her garden, to get the tulip for Esther. I would try to find her new address, I decided, and visit her. “Wait, you said she was Elliot’s **sister**?” The woman nodded. “She passed away several years ago, as did her **husband**, William. My **grandson** used to mow their lawn.*” [12, с. 129].

З вищезазначеного уривку ми розуміємо, що на маленькому острові жителі добре один одного знають. Таким чином, коли Емілі у бібліотеці знаходить уривки газет про спортивні досягнення Еліота і запитує про нього старшу жінку, яка там працює, дівчина дізнається багато деталей, що наближують її до правди.

Беручи до уваги той факт, що роман має багато головних персонажів, які повторно з`являться протягом усього твору, використання найменувань членів сім`ї є невід`ємною складовою роману для кращого його сприйняття.

Наведемо такий приклад:

„*Grandma Jane wasn't my real grandmother; Esther was. And that thing that Bee had told my mother so long ago—could she have told her that Grandma Jane wasn't her real mother? And had she gone so far as to implicate my grandfather in her murder? Was that the reason they left the island so many years ago?*” [12, с. 132].

Як видно з цього уривку, героїня зрозуміла причину чому її мама не хотіла більше повертатися на острів, де колись проводила своє дитинство. Згодом її дочка, Емілі, зрозуміла через що в дитинстві потерпала від цькування названої бабусі Джейн. Вона була дуже схожою на справжню бабусю Естер.

Ще одним прикладом відносин між поколіннями може слугувати наступний уривок з роману:

„*Jack's talk of his grandfather made me think of my own /.../ Grandpa always let me lick the envelopes before he took them out to the mailbox. Grandma Jane, on the other hand, had died quickly and suddenly, of a heart attack. As I stared at her casket, I looked around. Mother was crying. So was Danielle. Why didn't I feel anything?*” [12, с. 94].

Розмова із Джеком викликала у головної героїні дитячі спогади про дідуся та щасливо проведений з ним час. Натомість, згадуючи про похорони бабусі Джейн, Емілі не могла збагнути чому вона не відчувала такого ж горя.

Проаналізувавши роман, нами було виділено ще одну тематичну групу на позначення „*traits of character*”.

З нижченаведених дефініцій запропонованих словниками, розуміємо, що риси характеру є поєднанням якостей людини, які вирізняють її з-поміж інших. Словник Cambridge Dictionary дає наступне визначення:

the particular combination of qualities in a person or place that makes them different from others [10].

The Free Dictionary by Farlex пояснює *traits of character* таким чином:

- a. *distinctive feature or attribute, nature, disposition;*
- b. *the combination of mental characteristics and behavior that distinguishes a person or group* [16].

Своєрідність ідіостилю Сари Джіо полягає в тому, що вона наділяє своїх персонажів, як позитивними, так і негативними

рисами характеру. Відтак, герої роману є реалістичними та правдоподібними, а їхні проблеми близькими читачу.

Опишемо кілька випадків зображення героїв з позитивної точки зору:

„*Bobby was a fine man. **Honest and hardworking**. And when he handed me a ring and asked me to marry him on that unseasonably mild January day on the ferry coming back from Seattle, I looked into his eyes and said yes, plain and simple*” [12, с. 33].

Емілі погодилася вийти заміж за Боббі, по-справжньому не кохаючи його, незважаючи на те, яким чесним та працюючим він був. Водночас, коли Боббі дізнався про зустріч своєї дружини з її першим коханням, він вигнав її з дому і позбавив можливості бачитися зі своєю дочкою. Він став жстоким, а його тон злим та відчайдушним.

“*After I loved you, after I gave you everything you could ever want, you go and give yourself away like a cheap whore?*” *The words stung, but his tone, **angry and desperate**, hurt more*” [12, с. 119].

Нами було виявлено слова на позначення відносин, що утворили тематичну групу „*relationship*”. Розглянемо визначення подані нижче.

Онлайн словник Cambridge Dictionary центральною характеристикою стосунків визначає спосіб, яким двоє або більше людей відчують і ставляться один до одного, або як близьку романтичну дружбу.

1) *the way in which two or more people feel and behave towards each other*

2) *a close romantic friendship between two people, often a sexual one* [10].

“*Annie, all I know now is that I came to this island seeking stories about my family, seeking truth. But all I have to show for it is **heartbreak**—for me, for everyone*” [12, с. 129].

На початку роману героїня дізнається про бажання чоловіка розірвати шлюб, у той час як Емілі переживає творчу кризу. Спонтанне рішення, спровоковане розбитим серцем, спонукає її поїхати до улюбленого місця її дитинства.

„*I had seen the way she looked at him, the **flirtation** in her mannerisms, the way they embraced. His hands had been low on her*

waist. She was more than a friend. Any fool could see that" [12, с. 52].

У наведеному вище прикладі, ми бачимо як Естер приходиться до поспішного висновку, про те, що Еліот зрадив її, оскільки для неї є очевидним флірт та симпатія незнайомки до її коханого.

Ключову роль у романі відіграють квіти. Вони слугують як прояв виявлення любові до дівчини, незнання квіткових вподобань дружини, та найголовніше, як знак присутності головної героїні Естер, яка інсценувала свою смерть. Наведемо наступний приклад:

"Those flowers in Henry's garden," I said, pausing for a moment to read the emotion on her face, "they reminded you of Esther, didn't they?" Bee nodded. "They did, dear. They reminded us both. It was as if"—she looked around the room and took a deep breath—"as if she was there with us, telling us she was OK." [12, с. 150]. Ці квіти символічно росли у саду Генрі, єдиної людини, яка знала той факт, що Естер була жива.

Жителі острова вірили, що фіалки мають містичну силу, що вони можуть загоювати рани серця і тіла, залагодити розриви дружби, навіть принести удачу.

Отже, дослідження показало, що проаналізована лексика, використана у романі Сари Джіо, є виразною, поліфункціональною та символічною. Представлені тематичні групи вказують на наявність у романі великої кількості прихованих сенсів, що є характерним для її індивідуального стилю. Перспективу подальших розвідок вбачаємо у детальному вивченні стилістичного пласту лексики у художньому дискурсі авторки.

Література:

1. Арнольд И. В. Стилистика. Современный английский язык: Учебник для вузов. 8-е изд., испр. и доп. М. Наука, 2006. 384 с
2. Виноградов В. В. Избранные труды. Язык и стиль русских писателей. От Карамзина до Гоголя. Москва. Наука. 1990. 388 с.
3. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. К. Вища школа. 1985. 360 с.
4. Дойчик О. Я. Ідіостиль Джуліана Барнса у лінгвоконцептуальному вимірі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук. спец. 10.02.04 «Германські мова». Х. 2012. 20 с.
5. Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Короткий тлумачний

- словник лінгвістичних термінів. Київ. Либідь 2001. 223 с.
6. Корнієнко А. І., Бугайова А. С. Ідіостиль автора: мовно-літературознавчий аспект. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Філологія. Т. 1. № 25. 2016. С. 36–38.
 7. Кронгауз М. А. Семантика. Москва. Наука. 2005. 130 с.
 8. Филин Ф. П. О лексико-семантических группах слов. София. Издание на българската академия науките. 1957. С. 523 – 538.
 9. Galperin I. R. Stylistics. Moscow. «Higher School». 1977. 336 p.

Список ілюстративних джерел:

10. Cambridge Dictionary URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (дата звернення: 16.04.2022)
11. Collins Thesaurus Synonyms, Antonyms and Definitions URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english-thesaurus> (дата звернення: 16.04.2022)
12. Dictionary by Merriam-Webster URL: <https://www.merriam-webster.com/> (дата звернення: 16.04.2022)
13. Jio S. The Violets of March: a novel. New York: Plume, 2011. 296 p.
14. Longman Dictionary of Contemporary English URL: <https://www.ldoceonline.com/> (дата звернення: 16.04.2022)
15. Oxford Learner`s Dictionaries URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/> (дата звернення: 16.04.2022)
16. The Free Dictionary by Farlex URL: <https://www.thefreedictionary.com/> (дата звернення: 16.04.2022)